

Neformalne logičke greške

Cilj	<ul style="list-style-type: none">• Debatanti će unaprijediti vještine analize argumenta• Debatanti će unaprijediti vještine konstrukcije argumenta
Ishodi	Nakon sudjelovanja na sastanku debatant će moći: <ul style="list-style-type: none">• nabrojati osnovne neformalne logičke greške• prepoznati na primjeru osnovne neformalne logičke greške• objasniti kako neformalne logičke greške utječu na točnost i uvjerljivost argumenta
Materijali	
Način održavanja	Online u stvarnom vremenu
Metoda	Rasprava, predavanje, samostalan ili grupni rad
Procijenjeno vrijeme održavanja	45 min

UVOD

Da bismo mogli uspješno debatirati, važno je prepoznavati i uočavati nelogičnosti u argumentima. Poznavanje logičkih grešaka važno je ne samo kako bismo čim bolje „napali“ tuđe argumente, nego i da naši argumenti budu čim uvjerljiviji i točniji.

U logici možemo razlikovati **formalne** i **neformalne logičke greške**. Dok je kod formalnih logičkih grešaka problem u samoj logičkoj strukturi (tj. neispravnom zaključivanju), kod neformalnih grešaka uglavnom se radi o problemima koji proizlaze iz jezičnih nejasnoća ili konteksta. Primjerice, sljedeća izjava sadrži formalnu logičku grešku: „*Svi psi su životinje; svi psi su sisavci; dakle, sve životinje su sisavci*“. Jasno nam je da je ovo netočno i da nisu sve životinje sisavci, a greška leži u nepravilnoj „raspodjeli“ pojma *sisavac* u premisama i zaključku. S druge strane, sljedeća izjava sadrži neformalnu logičku grešku: „*Jesti voće i povrće je zdravo, jer su voće i povrće temelj svake zdrave prehrane*“. Ovo nije dobar argument jer smo u zaključku kao točnu uzeli pretpostavku koju tek treba dokazati. Premda u toj rečenici *formalno* logički ništa nije netočno, u njoj ipak pronalazimo *neformalnu* logičku grešku jer nismo dobili nikakvu novu informaciju ili stvarni razlog zašto su voće i povrće zdravi.

U ovoj ćemo se vježbi baviti neformalnim logičkim greškama, jer je su one ponekad lukavo zamaskirane raznim jezičnim smicalicama pa ih je zbog toga teže uočiti. Neke od njih već su

spomenute i obrađene u prijašnjim HDD-ovim materijalima, a u ovoj vježbi ćemo ih primijeniti na situacije iz debate.

Neformalne logičke greške koje ćemo prikazati u ovoj vježbi su: *kružni argument*, „*slippery slope*“ (*klizava padina*), „*straw man*“ argument („*čovjek od slame*“), *ad hominem*, *Texas sharpshooter* („*teksaški strijelac*“), *korištenje anegdota*.

Za više logičkih grešaka pogledajte vježbu na poveznici <http://hdd.hr/wp-content/uploads/2020/04/deseti-zadatak-.-KP-i-WS.pdf>.

1. KRUŽNI ARGUMENT

Argument u kojem je zaključak već uklopljen u premise. Ova pogreška se naziva i paradoksalno razmišljanje ili kružna logika, a u engleskom se često koristi i naziv *begging the question*. Kružni zaključak je logička pogreška koja nastaje kada zaključak polazi od pretpostavke koja bi trebala ujedno biti i izvedena istim zaključkom. Moguće je da (slučajno) rezultat kružnog zaključka bude istinita tvrdnja, ali on nije ispravno zaključen.

PRIMJER: *Biblija je Božja riječ jer nam Bog tako kaže u Bibliji.*

OBJAŠNENJE: Kao što je vidljivo u primjeru, u premisi "Biblija je Božja riječ" je kao pretpostavka iznesena upravo tvrdnja koja će se izvesti kao zaključak "jer nam Bog tako kaže u Bibliji" i zbog toga ta tvrdnja ne može biti istinita.

2. SLIPPERY SLOPE („SKLIZAVA PADINA“)

Ovom logičkom pogreškom se pokušava diskreditirati suprotnu stranu tvrdeći da će njezino prihvaćanje nedvojbeno dovesti do slijeda nepoželjnih događaja. Iako je moguće da će se dogoditi taj ili sličan slijed događaja, treba imati na umu da se svaka promjena događa s određenom vjerojatnosti, dok ovaj oblik argumenta pretpostavlja da su sve promjene neizbježne, a ne pruža dokaze koji bi to poduprli. Ova logička pogreška cilja na strahove publike (i/ili debatnog suca) te je povezana i s drugim logičkim pogreškama poput "pozivanje na strah", "lažna dilema" te "argument iz posljedica".

PRIMJER: *Ne bismo smjeli dopustiti ljudima nekontrolirani pristup internetu. Ubrzo nakon toga, ljudi će češće posjećivati web stranice s nasilnim sadržajem i uskoro će se moral društva urušiti i svest ćemo se na životinje.*

OBJAŠNENJE: U gore navedenom primjeru nije dan niti jedan dokaz, osim neutemeljenih nagađanja o tome da pristup internetu povlači sa sobom raspad morala društva, dok se istovremeno pretpostavljaju određene stvari o ponašanju pojedinca.

3. STRAW MAN („SLAMNATI ČOVJEK“)

Fraza "napraviti čovjek od slame" podrazumijeva namjerno karikiranje argumenta druge osobe s ciljem napadanja te karikature umjesto stvarnog argumenta. Primjeri za to su pogrešno interpretiranje, krivo citiranje ili tumačenje te pretjerano pojednostavljivanje (*reductio ad absurdum*). Cilj karikiranja je učiniti stvarni argument što apsurdnijim čime on postaje lakša meta za napad, a osobu se navodi da umjesto svog izvornog argumenta brani besmislicu.

PRIMJER: *Moj protivnik vas pokušava uvjeriti da smo evoluirali od majmuna koji se ljuljaju po stablima: zaista uvredljiva tvrdnja.*

OBJAŠNJENJE: Ovo je pogrešna interpretacija onoga što tvrdi evolucijska biologija, a to je ideja da ljudi i čovjekoliki majmuni imaju zajedničkog pretka od prije 4,5 milijuna godina. Pogrešno interpretiranje ideje je puno lakše nego pobijanje dokaza za nju.

4. AD HOMINEM

U ovoj logičkoj pogrešci govornik napada samog suparnika, a ne njegove argumente. Na taj se način pokušava uvjeriti publiku (ili debatnog suca) da ono što suprotna strana govori ne vrijedi, ukazujući na neke mane svojih protivnika kao osoba. Ovakav se način rasprave mora izbjegavati prvenstveno jer je izrazito nepristojan i ne stvara odgovarajuću atmosferu za debatiranje. Ali, osim što je uporaba ove greške bezobrazna za suparnike, ona šteti i argumentaciji onoga tko se njome koristi jer ne govori ništa o argumentima koji je iznijela suprotna strana.

PRIMJER: *Moj suparnik očito ne može izgovoriti tri suvisle rečenice bez da zamuckuje ili čita s papira pa ne znam zašto bismo to što govori uopće uzeli u obzir.*

OBJAŠNJENJE: Ova rečenica ništa ne govori o argumentaciji, već samo pokušava omalovažiti suparnika i ne donosi nikakav konstruktivan sadržaj u debatu.

5. TEXAS SHARPSHOOTER („TEKAŠKI STRIJELAC“)

Ova je greška dobila ime prema vicu. Jedan je strijelac iz Teksasa uzeo pušku i s daljine gađao vrata staje. Kad je završio, došao je do vrata i nacrtao metu tamo gdje je ispalio najviše hitaca te se uokolo hvalio kako može iznimno precizno pucati. Greška se događa kada se govornik koncentrira samo na sličnosti između podataka, a zanemaruje razlike, odnosno kada se promatra određena gusta skupina podataka i ne gledaju se podaci izvan toga. Na taj način ne dobivamo stvarnu sliku o problemu.

PRIMJER: *U Švedskoj su 90-ih godina provodili istraživanje o utjecaju dalekovoda na zdravlje ljudi. Znanstvenici su promatrali ljude koji žive unutar 300 metara od dalekovoda i tražili su je li u rasponu od 25 godina došlo do statistički značajnog povećanja obolijevanja za neku od preko*

800 bolesti. Zaključili su da je stopa dječje leukemije 4 puta veća kod onih koji žive blizu dalekovoda.

OBJAŠNJENJE: Problem je s ovom analizom što je broj bolesti čija su povećanja pratili (preko 800!) toliko velik da je postojala iznimno visoka vjerojatnost da će se za bar jednu bolest pojaviti statistički značajna razlika i to slučajem. Kasnijim istraživanjima pokazano je da nema značajne povezanosti između dalekovoda i bilo koje bolesti (uključujući i leukemije). Drugim riječima, na toj količini podataka bilo je za očekivati da će se pojaviti neki „uzorak“, ali to je posljedica samo veličine uzorka.

6. KORIŠTENJE ANEGDOTA

Ova se greška odnosi na korištenje primjera iz vlastitog života ili izoliranih primjera kao dokaz za neku tvrdnju. Primjeri iz vlastita života ne mogu se na taj način koristiti jer ne mora značiti da se nečije osobno iskustvo mora preslikati na sve ostale situacije.

PRIMJER: *Tata mojeg prijatelja obolio je od korone i ništa mu nije bilo, samo je malo kašljao i neko vrijeme nije imao osjet mirisa. Mislim da svi malo pretjeruju, ta bolest uopće nije strašna...*

OBJAŠNJENJE: Činjenica da poznajemo osobu koja je neku bolest preboljela bez većih komplikacija ne garantira nam da će svi ljudi koji se tom bolešću zaraze proći jednako bezbolno. Postoji puno faktora koji utječu na to kakav će biti ishod bolesti i ne možemo zaključivati na temelju jednog primjera. Osim toga, velika istraživanja nam potvrđuju da značajnom broju ljudi ova bolest može silno naškoditi.

TIJEK AKTIVNOSTI:

1. UVOD – 5 min

Debatante se pita poznaju li već neke logičke greške i jesu li se s njima susretali u debatama. Kratko se s debatantima raspravi zašto je važno poznavati i prepoznavati logičke greške.

2. OBJAŠNJENA ODABRANIH GREŠAKA – 20 min

Debatantima se jedna po jedna objašnjava svaka logička greška koja je navedena u uvodu. Objasniti im se može na idući način:

1. Predstavi im se navedeni primjer.
2. Pita ih se da pronađu logičku grešku.
3. Raspravi se zašto je se logička greška smatra greškom (odnosno kako utječe na kvalitetu argumenta)
4. Kaže im se naziv greške i sustavno predstavi njeno objašnjenje.

Uz navedene, mogu se dodati i logičke greške iz prošlih materijala.

3. VJEŽBA NA PRIMJERIMA – 20 min

Debatantima se prikazuju sljedeći primjeri i zada im se da odrede o kojoj grešci se radi te da objasne na temelju čega su to ustvrdili. Primjeri im se mogu dati napismeno za samostalni rad ili im se čitati za skupni rad. Ako učenici završe prije kraja sata, kao zadatak im se može zadati da sami smisle neke primjere za svaku logičku grešku.

PRIMJER	GREŠKA	UTJECAJ NA RASPRAVU.
<i>(Teza: Škole bi u većoj mjeri trebale djelovati kao odgojne ustanove) Mi smatramo da škole nikako ne bi smjele u većoj mjeri djelovati kao odgojne ustanove. Naime, to daje mogućnost državi da mladima ispire mozak – usađivati će se samo vrijednosti onih koji su na vlasti i uskoro nitko neće misliti svojom glavom, sva će djeca biti samo u službi vladajućih i njihove ideologije. Ako to dopustimo, čeka nas Hitlerova mladež!</i>	Slippery slope	Ne možemo tvrditi da će zavladatai apsolutno jednomlje ako školama damo veću odgojnu ulogu.
<i>(Teza: Treba uvesti školske uniforme) Mi znamo da se učenicima uniforme ne sviđaju. Primjerice, kod nas na kvartu je susjedna škola uvela uniforme i svi se konstantno žale da grozno izgledaju im se nimalo ne sviđaju. Učenici jednostavno ne vole uniformu.</i>	Anegdota	Ne znači da se svim učenicima uniforme neće sviđjeti, samo jer se nisu sviđjeli nekolicini učenika jedne škole.
<i>(Teza: Ekonomski rast je za državu važniji od zaštite okoliša) Nije baš istina da se globalno zatopljenje događa brzinom kojom tvrdi negacija. Pa ovo je meteorološki bilo najhladnije proljeće u zadnjih 5 godina!</i>	Texas sharpshooter	Samo zato što je statistički jedno proljeće u zadnjih 5 godina bilo hladnije ne znači da se Zemlja ne zagrijava i da prosječna temperatura konstantno iz godine u godinu raste.
<i>(Teza: Roditelji bi trebali nadzirati elektronske uređaje svoje djece) Nadziranjem elektronskih uređaja djeca će sigurno biti sigurnija jer se time smanjuje količina opasnih stvari koje mogu doživjeti pa su samim time i sigurnija.</i>	Kružni argument	Tvrdi se da su djeca sigurnija jer doživljavaju manje opasnosti, što je kao da kažemo djeca će biti sigurna jer će biti manje nesigurna. Nije pokazano što točno dovodi do sigurnosti.
<i>(Teza: Treba ukinuti državnu maturu) Naravno da je afirmacija za ukidanje državne mature – ako ne mogu napraviti 3 normalna argumenta, vjerojatno ne mogu ni proći maturu.</i>	Ad hominem	Samo se napada protivnik, ne govori se ništa o argumentu.
<i>(Teza: Treba više naplaćivati zdravstveno osiguranje osobama koje svjesno štete svome zdravlju) [Afirmacija tvrdi da je pravedno da ljudi koji imaju veći rizik za odlazak u bolnicu više i plaćaju] Afirmaciju očito misli da je ljudi koji puše ili piju ne zaslužuju da im se pruži liječnička skrb i nije im</i>	Straw man	Negacija želi stvoriti dojam da afirmacija zauzima stav da tim ljudima uopće ne treba pomoći, što je preuveličavanje njihovog argumenta.

<i>problem da ti ljudi umru, jer su, izgleda, manje vrijedni od ostalih.</i>		
<i>(Teza: Glasovanje bi trebalo biti obvezno) Ja bih osobno radije platio kaznu, nego da moram ići glasovati na silu, tako da vam to kažnjavanje i nije nešto efikasno.</i>	Anegdota	To što bi govornik radije platio kaznu, ne znači da bi svi ili većina građana tako postupila.
<i>(Teza: Treba uvesti smrtnu kaznu) Počinitelji teških zločina zaslužuju da ih se kazni smrtnom kaznom jer se radi o stravičnim prijestupima protiv čovjeka i jedini način da ih se ispravno sankcionira je da se čovjeku koji ih je počinio oduzme život.</i>	Kružni argument	Tvrdi se da treba uvesti smrtnu kaznu jer se određeni zločini mogu kazniti samo smrtnom kaznom. Nema pravog objašnjenja.
<i>(Teza: Treba prestati koristiti društvene mreže) Meni uopće nije jasno što je njihov prvi govornik trabunjao i pokušavao reći, mucao je i govorio užasno tiho. Osim toga pola toga je pročitao s papira...</i>	Ad hominem	Ne osvrće se na argument, nego na govornika.
<i>(Teza: Treba razdvojiti velike tehnološke kompanije) Ako razdvojimo velike kompanije, nitko više neće htjeti ulaziti ni ulagati u taj biznis, jer će se bojati da će im sva zarada propasti. To znači da se nitko više neće baviti tehnologijom, nećemo napredovati kao društvo. Osim toga, trenutno se užasno puno ljudi školuje za neku vrstu računalnog stručnjaka, oni će svi završiti na ulici, imat ćemo ogromnu nezaposlenost.</i>	Slippery slope	Neće nužno baš sve prestati zbog razdvajanja kompanija.
<i>(Teza: Škole ne bi trebale roditeljima davati uvid u ocjene njihove djece) Ako zabranimo roditeljima da znaju što njihova djeca rade, oni gube svaku moć u odgoju i zapravo više ne mogu skoro uopće utjecati na svoju djecu.</i>	Straw man	Nije istina da roditelji ne znaju što im djeca rade, već samo nemaju uvid u ocjene. Što opet ne znači da im djeca ne mogu te iste ocjene sama reći...
<i>(Teza: Treba dodatno oporezivati nezdravu hranu) Istraživanja pokazuju da od 5 zemalja koje troše najviše gaziranih pića per capita, njih 3 su u top 10 najzdravijih zemalja na svijetu.</i>	Texas sharpshooter	Ovo nije dovoljno da zaključimo išta o povezanosti ovih podataka, već je vjerojatno riječ o slučajnom poklapanju.

